

Obchod s európskymi (aj slovenskými) otrokmi akoby neexistoval

- CZ24 News | 15. července 2020

Privážanie otrokov pre amerických plantážnikov bola bezpochyby primitívna a neludská ohavnosť. Na túto tému bolo vydané a je stále vydávané množstvo vedeckých prác, populárno-vedeckej literatúry, nakrúcajú sa filmy a mnohí „bieli“ sa za to dodnes až prehnane kajajú a bijú do prs. Západ má v tom jasno, že to bolo čosi zlé. (Katolíci v tom mali vždycky jasno.)

Moderná západná kultúra so svojim anglo-centrickým svetonázorom venuje takmer posadnutú pozornosť európskemu obchodovaniu s africkými otrokmi, obchodovaniu, ktoré začalo na konci pätnásteho storočia a skončilo v polovici devätnásteho storočia.

Ba medzi mnohými historiografickými lžami je aj presvedčenie, že obchod s otrokmi predstavuje čiernu stránku v dejinách ľudstva, ktorý **treba pripísať iba kresťanskému Západu**, zatiaľ čo islamské spoločenstvá akoby boli imúnne voči rasovej diskriminácii a predsudkom.

Zdá sa však, že západná kultúra má len málo vedomostí alebo záujmu o rovnako intenzívne islamské obchodovanie **s európskymi otrokmi (!)** v tom istom období.

S európskymi otrokmi? Takými ako boli v černosi v Amerike?

Aj keď to môže niekomu znieť neuveriteľne, títo otroci mali ešte oveľa ťažší osud!

S Európanmi zotročenými moslimami medzi 15. a 19. storočím sa vo všeobecnosti zaobchádzalo strašne a obchodovanie s nimi malo dlhodobý a ničivý dopad na veľké oblasti nášho kontinentu.

Francúzsky historik Pétré-Grenouilleau však hovorí, že „existuje veľa príkladov v dejinách o tom, že **prítomnosť otrokov nebola v moslimskom svete nijako marginálna**“ a švajčiarsky historik Paul Bairoch zasa zdôrazňoval, že „v porovnaní s obchodom s čiernymi otrokmi, ktorý organizovali Európania, obchod s otrokmi v moslimskom svete začal omnoho skôr, trval oveľa dlhšie a čo je najhoršie, **postihol oveľa väčší počet nešťastníkov - otrokov.**“

Odkiaľ však získavali Američania čiernych otrokov? Išli do Afriky a tam ich naháňali po pralese a chytali? Určite nie. Nemali na to kapacity a do vnútrozemia Afriky sa ešte nedostali. Oni to však ani nepotrebovali, pretože mali „veľkoobchodníkov“. Boli nimi **africkí náčelníci, ktorí sami mali otrokov z nepriateľských kmeňov**, ale najmä moslimov, pre ktorých obchodovanie s ľuďmi predstavovalo jeden zo základných prvkov sprevádzajúcich islamský expanzionizmus, čo viedlo podľa vyjadrenia historika Claude Cahena, k skutočnej „otrokárskej spoločnosti“. Obchodníkom stačilo lode zakotviť na západnom pobreží Afriky, na breh vystúpiť iba aby skontrolovali kúpený „tovar“, ktorý potom pekne naložili a takýmto spôsobom privážali milióny otrokov do Nového sveta. Nikoho v pralese nemuseli chytať.

Ghanský profesor John Alembillah Azumah, riaditeľ islamských štúdií na London School of Theology, autor eseje Dedičstvo arabského islamu v Afrike, uverejnenej v roku 2001, tvrdí: „Islam sa podarilo počas štrnástich storočí až dodnes úspešne prekvapivo úspešne zavádzať, dezinformovať, deformovať a skresľovať realitu a históriu. Tragické je najmä to, že väčšina potomkov otrokov, černocho v Amerike a vo svete, ani černocho - afrických potomkov otrokov - o tom nič nevie. Zatiaľ čo otroci v Amerike sa mohli ženiť a vydávať a mať deti, **väčšina mužských otrokov na Blízkom východe**

bola vykastovaná a väčšina detí narodených z otrokov bola pri narodení zabitá. Zatiaľ čo americkí otroci mali mnoho detí – s miliónmi potomkov, ktorí sú v súčasnosti občanmi Spojených štátov, iba málo potomkov otrokov zo Stredného východu prežilo. Zatiaľ čo takmer všetci americkí otroci pracovali v poľnohospodárstve, **väčšina otrokov na islamskom Blízkom východe bola určená na sexuálne vykorisťovanie v háremoch alebo bola nasadená v armáde.** [...] Najhoršia, najneľudskejšia a najdiabolskejšia inštitúcia obchodu s otrokmi bola iniciovaná, definovaná, páchaná a vykonávaná moslimskými Arabmi a následne pomáhala konverziám čiernych na islam.“

Arabskí a moslimskí otrokári vzali do otroctva za viac ako tisíc rokov obrovské množstvo mužov, žien a detí zo subsaharskej Afriky. Čo však nie je také známe, **z Európy vzali rovnako veľké množstvo ľudí.** Rovnako ako v Afrike, zotročovanie Európanov začalo v siedmom storočí – krátko po vzostupe islamu – a pokračovalo prakticky bez prerušenia až do súčasnosti.

James William Brodman, v knihe *Ransoming Captives in Crusader Spain – The Order of Merced on Christian-Islamic Frontier* (1986) pripomína, že napríklad pri útoku na Solún v roku 903 arabskí vodcovia rozdelili medzi sebou alebo **predali 22 tisíc kresťanov ako otrokov.** Sultán Al Arsalan v roku 1064 zničil Gruzínsko a Arménsko a **zmasakroval obyvateľov, ktorí prežili.** Kalif Almoade Yaqub al-Mansur dobyl Lisabon v roku 1189, **vzal do otroctva tritisíc žien a detí.** Rovnaký údel postihol obyvateľov dobytých európskych krajín od Byzancie po Pyrenejský polostrov, od Sicílie po Rusko. Rovnaké ničenie a rovnaký koniec však sa ušiel aj Peržanom, Indom, budhistom a hinduistom. Od roku 1002 do 1015 dodali moslimovia počas troch expedícií na východné trhy vyše **osemsto tisíc otrokov.** Od roku 1530 do roku 1780 počas Osmanskej ríše sa odhaduje, že **počet zotročených kresťanov, najmä z Talianska a z južnej Európy, predstavoval milión až 1,25 milióna kresťanov.** V roku 1535 v Tunise a Tripolise pracovalo asi **22 tisíc otrokov.** V roku 1544 bolo v Ischii **zotročených sedem tisíc kresťanov,** v roku 1554 asi **šesť tisíc** vo Vieste. V roku 1619 bolo v Alžíri viac ako **päťdesiat tisíc otrokov,** ďalších **stodvadsať tisíc** v mestách Tunis, Tripolis a Fez. V roku 1627 boli napadnuté niektoré mestá na Islande (áno aj tam) a zajatých asi **štyristo otrokov.** Ešte v roku 1810 bolo medzi Tunisom a Tripolisom viac ako **dvetisíc otrokov** a v roku 1816 bolo v Alžíri **1664 otrokov.**

Ako píše historik Emmert Scott v knihe *Mohammed and Charlemagne Revisited: The History of a Controversy*, branie otrokov z Európy moslimami sa začalo takmer okamžite po príchode islamu na svetovú scénu. Tieto útoky a prepady za účelom získavania otrokov mali **obrovský vplyv na európsku civilizáciu a premenil celé Stredozemie na vojnovú zónu,** rozbili jednotu východných a západných vetiev rímskej civilizácie a kresťanstva. S kresťanským protiútokom (dalo by sa povedať dosť oneskoreným), ktorý sa začal v jedenástom storočí krížovými výpravami a Reconquistou v Španielsku, muslimské nájazdy trochu ustúpili, aj keď v skutočnosti nikdy neskončili. Po vzniku Osmanskej tureckej ríše v 14. a 15. storočí bol však islam opäť v ofenzíve; a s touto obnovenou agresiou nastal aj **obrovský rozmach obchodu s otrokmi.**

Hospodárstvo Arabov, Turkov a severoafrických moslimov bolo po stáročia založená na **trhu s bielymi otrokmi,** pretože nájazdy do Európy, najmä v Stredomorí pokračovali až do začiatku 20. storočia. Háremy v tomto období v Turecku stále existovali. Ak chceme získať predstavu o tejto inštitúcii, nezabudnime, že v sedemnástom storočí hárem tureckého veľkovezira Kara Mustafu mal viac ako **tisícpäťsto konkubín a otrokyn,** sedemsto afrických eunuchov strážcov, ako aj ďalší početný personál.

Keď sa hovorí o počte otrokov vzatých z Európy v piatich storočiach po vzostupe osmanskej moci, nie je možné mať čo i len trochu presnejšie čísla. Boli tri hlavné dejiská, kde dochádzalo k prepadom a braniu ľudí do otroctva.

Prvé a zďaleka najdôležitejšie z nich bolo v juhovýchodnej a **strednej Európe (!)**, kde osmanské armády **podnikali každoročne útoky na kresťanské územia**. Keď sa turecké armády presúvali stále na sever a na západ, chytali a brali do otroctva veľké množstvo Európanov, z ktorých väčšinu predávali na trhoch v Konštantínopole a v Anatólii.

Prepady kresťanských území boli nepretržité, pričom „primárnym cieľom nájazdníkov bolo získanie koristi. Najdôležitejšou korisťou však boli ľudia, ktorých mohli predávať na trhoch za vysokú cenu. Po úspešnom útoku boli vojnoví zajatci **po tisícoch predávaní na osmanských trhoch**. ... V ohrozených oblastiach nebol nikto v bezpečí – šľachtici rovnako ako poddaní sa mohli rovnako stať otrokmi.“ [\[1\]](#)

Rovnako ako v iných častiach sveta moslimskí otrokári uprednostňovali mladé ženy a chlapcov, ktorých ponúkali za najvyššiu cenu v Turecku. Väčšina chlapcov bola kastrovaná, slúžili ako eunuchovia, zatiaľ čo dievčatá a ženy boli predurčené pre háremy osmanskej šľachty.

Podľa Emmerta Scotta si nesmieme myslieť, že keď už raz bolo kedysi kresťanské územie dobyté a bolo pod vládou Osmanov, tak sa už o jeho obyvateľov otrokári nezaujímal. Bohužiaľ to tak nebolo. Podľa práva šarija **postavenie kresťanov nebolo nikdy bezpečné a kresťanské dievčatá boli pravidelne unášané moslimskými lupičmi a predávané do háremov Konštantínopolu a Anatólie**. Okrem toho súčasťou osmanskej politiky bol nábor kresťanských chlapcov do armády a títo mladí ľudia po intenzívnom výcviku a sfanatizovaní tvorili elitné **jadro janičiarov**. Bol to však „nábor“ násilný, v podstate boli **unesení v útľom veku zo svojich rodín, ktoré ich už nikdy nevideli**.

Odpoveďou na vzbury proti osmanskej vláde, ktoré v Európe z pochopiteľných príčin boli pomerne bežné, boli vždy kruté represálie, masakre, mučenia a zotročovanie; takže celkový počet Európanov

zotročených Osmanmi vzrástol v priebehu storočí do obrovských rozmerov. Kolko ich bolo, je nemožné povedať, hlavne preto, že nie sú k dispozícii žiadne spoľahlivé záznamy. Je však nepochybné, že ich počet sa zvýšil na mnoho miliónov, pričom **odhady sa pohybujú od desať do štyridsať miliónov**.

Dôležitým dejiskom osmanského obchodu s otrokmi bola obrovská časť východnej Európy zahrňajúca celú súčasnú Ukrajinu a siahajúca do Ruska až po Moskvu a litovsko-poľskú hranicu. Od polovice štrnásteho storočia boli tieto územia neustále prepadávané islamizovanými Tatármi z Krymu (Krymský chanát) a zo súčasného Kazachstanu a východného Ruska (Nogajská horda).

Emert Scott píše, že k najhorším nájazdom v Rusku začalo dochádzať od roku 1441, keď sa Krym či Krymský chanát (kráľovstvo oveľa väčšie ako Krymský polostrov) osamostatnili. Podľa historika Alana Fishera bolo tatárskymi lupičmi operujúcimi na Kryme v rokoch 1441 až 1774, keď Rusi dobyli územie, **zotročených až tri milióny slovanských roľníkov**.^[2] Takmer všetci boli **predaní do Osmanskej ríše ako eunuchovia, ženy do háremov ako otrokyne**. Podľa historikov tieto nájazdy, o ktorých Západ prakticky nič nevie, silne ovplyvnili zaostávanie hospodárskeho a kultúrneho rozvoja Ruska. Nedovoľovali osídlenie a zaľudnenie ukrajinských stepných krajín, obrovskej oblasti, ktorá sa nakoniec mohla stať ruskou obilnicou.

Na obranu proti týmto neustálym nájazdom vznikli kozácke oddiely, nasadení roľnícki bojovníci; a naozaj, kozáci predstavovali predvoj odporu proti nájazdníkom po vyše tri storočia.

Ako sme videli, Alan Fisher a ďalší historici odhadujú, že počas troch storočí tatárskeho úpadku bolo **zajatých približne tri milióny slovanských roľníkov z Ruska, Poľska a Ukrajiny** a predaných Osmanom. Ale ani po ruskom dobytí Krymu obchod s európskymi kresťanmi z východu neprestal; osmanskí otrokári jednoducho upriamili svoju pozornosť ďalej na juh, kde sa starí odvekí obyvatelia Kaukazu – **Gruzínci, Oseti a Arméni** – **stali hlavným objektom ich koristníckej pozornosti**. Z tohto regiónu sa v období medzi sedemnástym a koncom devätnásteho storočia vyviezlo do tureckého vnútrozemia **minimálne milión otrokov**.

Litovčan Michail Mikhalon napísal vo svojej knihe *De moribus Tatarorum Litanuorum et Moscorum* okolo roku 1550: „**Krymskí Tatári majú omnoho viac otrokov ako dobytok. Preto ich dodávajú aj do iných krajín**. Mnoho lodí naložených zbraňami, oblečením a koňmi k nim prichádzalo jedna po druhej z miesta mimo Pontu (severovýchodná Anatólia) a z Ázie a vždy odchádzali s otrokmi na palube. ... **Títo plienitelia vždy vlastnia nielen otrokov na obchodovanie, ale majú tiež otrokov pracujúcich na ich majetkoch** a na ktorých môžu uspokojovať svoju krutosť a spurnosť. V skutočnosti medzi tými nešťastnými ľuďmi často nájdeme veľmi silných mužov, ktorí, pokiaľ nie sú vykastrovaní, majú na čele alebo na líci vypálenú značku a sú mučení dňom v práci a nocou v podzemných celách.“

Tretím dejiskom nájazdov za účelom získavania otrokov proti Európe bolo stredomorské a atlantické pobrežia kontinentu. **Moslimskí piráti samozrejme útočili na južnú Európu zo základní v severnej Afrike od siedmeho storočia**, ale situácia sa zhoršila v šestnástom storočí, keď sa celá severná Afrika dostala pod vládu Osmanskej ríše, buď ako priamo spravované provincie alebo ako autonómne državy. V dôsledku **dopytu po bielych otrokoch** na východe severoafrickí piráti zintenzívnili svoje aktivity, **zajali tisíce lodí** a za niekoľko desaťročí takmer úplne vylúdnili celé úseky pobrežia v Španielsku a Taliansku.

Osmanské vojská sa počas výpravy na Viedeň koncom roka 1530 dostali aj na územie dnešného Slovenska. **Vyplienených a zničených bolo množstvo obcí v povodí Váhu a Nitry**, ochránené zostali iba opevnené mestá a hrady. Kolko obyvateľov z dnešného územia Slovenska ale aj vtedajšieho Uhorska bolo predaných do otroctva? O čom je báseň [Turčin Poničan](#) od Sama

Chalupku?

Od šestnásteho do devätnásteho storočia sa odhaduje, že **berberskí piráti zajali a zotročili osemsto tisíc až poldruha milióna Európanov**. Príležitostne tiež napádali severný Atlantik a **brali otrokov z pobrežia Francúzska, Holandska, Británie, Írska a dokonca aj Islandu**. Ich hlavným operačným priestorom však bolo západné Stredomorie, kde **intenzívne trpeli obyvatelia ostrovov ako Sicília, Sardínia, Korzika a Baleáry** a ich **nájazdy spôsobovali vážne škody pobrežným mestám a dedinám v Taliansku, Francúzsku, Španielsku a Portugalsku**.

Takéto nájazdy pokračovali do začiatku devätnásteho storočia. K istému zlepšeniu došlo ku koncu 17. storočia, keď európske námorníctvo začalo pravidelne hliadkovať v západnom Stredomorí a taktiež **začalo odvetné protiútoky proti pevnostiam pirátov v severnej Afrike**. Avšak lode a pobrežia kresťanských štátov bez takejto účinnej ochrany naďalej trpeli až do prvých rokov 19. storočia a až po napoleonských vojnách a kongrese vo Viedni v rokoch 1814-15 sa európske mocnosti dohodli na akciách zameraných na úplne potlačenie berberských korzárov.

Po tom britské námorníctvo podniklo niekoľko trestných výpadov proti Alžíru a Sale v Maroku, ktoré takmer úplne zničili otrokárske lode, už neboli schopní ďalších prepádov. Napriek tomu bola tak hlboko zakorenená tradícia pirátskeho drancovania medzi obyvateľmi regiónu, že **až do francúzskej invázie a dobytia Alžírsk**a v roku 1830 dochádzalo k občasným incidentom. Z tohto pohľadu kolonizácia Francúzska nebola výsledkom chamtivosti Francúzov, ale skôr aktom spacificovania nepriateľa a sebaobranou pred ďalšími útokmi.

Je dôležité si všimnúť, aký dopad mali tieto aktivity na európske stredomorské spoločenstvá. Najmä kresťania na ostrovoch – Sicília, Sardínia, Korzika a Baleáry – museli žiť v atmosfére trvalej hrozby prekvapivého útoku.

Aký bol celkový počet Európanov zotročených osmanskými Turkami a ich spojencami medzi 15. a 19. storočím? Podľa odborných odhadov berberskí piráti ich zotročili asi milión; Krymskí Tatári asi **tri milióny z Ruska/Ukrajiny**; Tatári a Turci asi **milión z Kaukazu** a asi **desať miliónov** (podľa najkonzervatívnejších odhadov) samotní Otomanci **zo strednej Európy(!) a z Balkánu**. To celkom predstavuje asi pätnásť miliónov – **oveľa viac, ako v rovnakom období vzali z Afriky európski obchodníci s otrokmi(!)**.

Tento fakt je však pred verejnosťou celkom skrytý a takmer neznámy pre takmer celú západnú Európu a Severnú Ameriku. A podmienky, ktoré znášali európski zajatci v Osmanskej ríši, boli nekonečne horšie ako podmienky, ktoré mali Afričania v Amerike. Posledne menovaní vo všeobecnosti pracovali na plantážach a bolo im dovolené, ba ich dokonca povzbudzovali, aby sa vzali a mali rodiny. Na rozdiel od toho **Európania pod islamským jarmom mali hrozný osud**. Telesne zdatným mužom boli vypalované značky na čelo a boli nútení k práci na galejách alebo ako baníci. Nesmeli sa ženiť a bolo im odmietnuté akékoľvek zdanie rodinného života alebo ženskej spoločnosti. **Mladí chlapci boli kastrovaní - a znásilňovaní - zatiaľ čo ženy boli odosielané do sexuálneho otroctva háremu**.

Veľký humanitárny impulz na ukončenie otroctva, od konca osemnásteho storočia, pochádza **výlučne od kresťanského Západu**. To že otroctvo už neexistuje (prinajmenšom oficiálne) vo väčšine moslimských krajín, je **výlučne vďaka úsiliu Západu** a je taktiež pravda, že **moslimské spoločnosti urputne odolávali pokusom Európanov o potlačenie obchodu s otrokmi** v Afrike v devätnástom a dvadsiatom storočí. Až v druhej polovici dvadsiateho storočia bolo otroctvo definitívne zrušené v štátoch Perzského zálivu a na Arabskom polostrove – aj to po intenzívnom tlaku zo strany Západu. Nie je načas, aby sa niektoré z týchto informácií dostali aj do médií a k študentom našich škôl a vysokých škôl?

Keď sme na začiatku písali, že Amerika sa za otrokárstvo dodnes hanbí, je niekedy až prehnane sebakritická, vyvstáva logická otázka, ako sa stavia islam, ako sa stavia Saudská Arábia (v ktorej otroctvo bolo zrušené – aspoň na papieri – až v roku 1962), či Pakistan či iné islamské štáty k tejto svojej minulosti?

Asi tak ako Turecko k arménskej genocíde. Všetko popiera alebo zľahčuje. Alebo mlčí ako ryba.

[1] Eniko Csukovits, „Zázračné úteky z osmanského zajatia“ v Geza David a Pal Foder (ed.) *Ransom Slavery along the Ottoman Borders (Early Fifteenth-Early Eighteenth Centuries) Otroctvo za výkupné pozdĺž osmanských hraníc (začiatkom pätnásteho – začiatku osemnásteho storočia)* (Leiden atd. Brill Academic, 2007) s. 5

[2] (Alan Fisher, “Muscovy and the Black Sea Slave Trade,” *Canadian American Slavic Studies*, Vol. 6 (1972), str. 575-94)

Mikuláš Hučko